

אליאש באומץ 1912—1986 (מסופר על ידי בתו, ענת רוזברג)

אליאש נולד ב-1.2.1912 בעיר זדונסקה וולה שבפולין. לאביו דוד באומץ, חסיד גור ואמו שרה גולדה לבית כהן. המשפחה הייתה דתית וענייה. אליאש היה השלישי מבין שמונה ילדים.

اخיו של אליאש פנו לדרכים שונות. שמחה הציוני עלה לארץ ישראל בשנות ה-20 אך גורש ממנו על ידי הבריטים בשל פעילותם הקומוניסטית. הוא חזר לפולין ונוסף בזמן המלחמה. הבכור, אבא- אברהם עבר לבודז', רכש השכלה כללית והיה מין פילוסוף ובוחמיאן לצד עסקי בטקסטיל. יוסף נעשה תלמיד חכם ואליash הפך לקומוניסט.

קרב הילדים זדונסקה וולה, זכה אליאש לחינוך מסורתי. בתחילת בחדר אח"כ בישיבה. בהגיעו לגיל 15 חזר מפגש מאצב עם הרב מגור והחליט לנטוש את הישיבה וח"י הדת.

אליאש קיצץ את פאותיו והפך לפועל טקסטיל באחד המפעלים הקטנים בעיר. לאחר ששח על בשרו את הניצול הציוני של בעלי המפעלים העשירים. החליט להצטרף לחוגים הקומוניסטיים. השתתף באסיפות המפלגה, שמע הרצאות והזדהה עם הפועלים שזכיותיהם נרמסות ואף הצטרף לשביות למען שכר הוגן ותנאי עבודה הוגנים. בעלי המפעלים התלוננו עליו במשטרת והוא נאסר מספר פעמים. בהגיעו לגיל 20 Giois לצבא לשירות חובה ובשל פעילותו הקומוניסטית, הלא חוקית, עשה את שירותו הצבאי בפלוגת עונשין בה שרתו אסירים פוליטיים ופליליים. השירות הצבאי היה קשה אך הכשיר אותו לבאות.

ב-1937 שם פעמי למלחמת האזרחים בספרד כדי להילחם לצדם של הסוציאליסטים ונתפס בחציית הגבול.

הפעם נכלא בבית הכלא הקשה ביותר בפולין – ברצה-קרטוסקה. בבית כלא זה האסירים נאלצו לлечת על ברכיהם בחצר שרופאה באבני חצץ.

אליאש אימץ את האידאולוגיה הקומוניסטית כהשכפת עולם ודרך חיים. אידאולוגיה זו נראית לו אנושית, צודקת ומאפשרת קיום של כבוד ליהודים בכל מקום. למרות שאימץ השכפת עולם סוציאליסטית ונטש את האמונה באלהים ושמירת המצוות, המשיך אליאש לחיות בעולם תרבותי יהודי. השפה השגורה בפיו הייתה יידיש, רוב חברי היו יהודים, הוא זמצם נעימות חסידיות ואהבת סיפורי מעשיות על צדיקים ורבנים.

עוד לפני פרוץ מלחמת העולם השנייה התאהב אליאש בבת משפחה מכובדת, פולה פרידה. הקשר הרומנטי בין השניים נשמר בסוד בגלל הפעולות הקומוניסטית של אליאש ובגלל שימושה פרידה רצה לשדר לפולה אברר למדן או לפחות עשיר.

עם פרוץ המלחמה בספטמבר 1939, זמן קצר אחרי שזדוןסקה וולה נכבשה על ידי הגרמנים וננקטו צעדים ראשוניים נגד היהודים, ברוח הזוג מזרחה לאזור שנכבש על ידי הרוסים. כך עשו צעירים רבים נוספים מבני העיר. הזוג הגיע לעיר ביאליסטוק, שנכבשה בתחילת המלחמה על ידי הרוסים והייתה תחת שלטון Soviety מכוון הסכםRibentrop-Molotov.

ביאליסטוק התעשייתית הייתה מפלט מהקובש הנאצי האכזר ליהודים רבים. אליאש מצא שם עבודה במפעל טקסטייל ורכש ידידים רבים. אך ביוני 1941, הפרו הגרמנים את בריתם עם ברית המועצות ותקפו אותה. כיבושיהם הראשונים היו השטחים שכבשה ברית המועצות מפולין בראשית המלחמה. כאשר הגרמנים עמדו בשערי ביאליסטוק אליאש וולה, שהיו כבר זוג נשוי, העמיקו את בריחתם מזרחה כדי להיות תחת חסות Soviety, אך התנכלויות של גוים אנטישמיים בדרכם מזרחה גרמו להם לחזור לביאליסטוק. בשובם מצאו את ביאליסטוק תחת כיבוש גרמני.

עוד לפני שאליаш ופולה חזרו לעיר, הגרמנים הראו את נחת זרועם ליהודים. עם כיבוש העיר הם ריכזו בבית הכנסת אלפי יהודים, נעלם את הדלתות והעבירו את המיקום. אלפי יהודים ביאלייסטוק נשרפו חיים. אלפיים יהודים נוספים הוצאה להורג בעיר הסמוך לעיר. הם לקחו אלפי בני ערובה ודרשו כופר כספי עבור שחרורם. כל האירועים הללו התרחשו ביוםיהם הראשונים של הכיבוש הגרמני.

ביוון 1941 הקימו הגרמנים גטו על שטח של כ 20 רחובות בעיר וריכזו בו את 65,000 יהודי ביאלייסטוק. אליаш ופולה מצאו מקום מגוריים בגטו הצפוני ואליаш חזר לעבוד צובע בדים וחוטים במפעל הטקסטיל שעבד בו קודם. המפעל היה על הגבול בין הגטו והעיר הארץ ועבדו בו יהודים מהגטו ופולנים מהעיר. היהודים נכנסו למפעל דרך שער מכיוון הגטו ואילו הפולנים בכניסה אחרת מכיוון העיר הארץ. מזמן של אליash ומצל כל המועסקים במפעל, המפעל עבר לידיים גרמניות אך מנהלו לא היה נאצי. היה זה גרמני מהסודטים הציגים בשם בנישק שהשתתף בקבוצת גרמנים אנטיפשיסטיים. יחסו של בנישק לפועלים היהודים היה הוגן. הוא נdag להזחים לפני ביקורם של קצינים נאצים במפעל ובשלבים מאוחרים יותר, הגיע עזרה למחתרת היהודית בגטו ובעיר.

מיד לאחר הקמת הגטו התארגנה בו מחתרת אנטיפשיסטית. החברים במחתרת היו צעירים מתנוונות שונות: קומוניסטים, בונד והשומר הצעיר. אליash הצטרף מיד למחתרת. למחתרת היו קשרים עם המתחתרת היהודית בורשה ועם הגרמנים האנטיפשיסטיים בביאלייסטוק. בשלה מאוחר יותר גרמנים אלה יספקו למחתרת נשק, מידע על הנעשה בגטוות אחרים ומידע על כוונות הגרמנים. בבית הח:rightה בו עבד אליash פעל מסגרייה בה תיקנו את מכונות הטקסטיל אף בהיחבא, תיקנו בה גם כלי נשק. הוודאות למסגרייה זו זכה אליash לאקדח.

זמן קצר לאחר הכיבוש הגרמני התחליה המתחתרת להוציא אנשים מהגטו לעירות הגדולות הקרובים לעיר. הנהגת המתחתרת פנתה לאליash והצעה לו לצאת ליער, אך יציאתו הותנתה בכך שאשתו תישאר בגטו ואליash סרב לצאת

בלעדיה. המחתרת המאורגנת הוציאה ליער רק גברים צעירים עם הכשרה צבאית. לדעת ראשי המחתרת, רק להם היה סיכוי לשוד.

במקביל, התחללה המחתרת לה��ון למרד בגטו. הגטו חולק לאזרורים ואלי אש עם עוד 4 אנשים מונו להגן על 2 רחובות – צ'פала וירוביツקה. בשעה שיווכחה על המרד, תפקידם היה למנוע מהגרמנים לבתור את הגטו לאזרורים מופרדים זה מזה ולהשתלט על כל אזור בנפרד. אך אליאש לא האמין שמרד בגטו יכול את חי' היהודים הוא החליט לעזוב את הגטו ולצאת ליער, לפני המרד ולא חסות המחתרת.

היה זה אירע מסויים שהניעו את אליאש להתארגן ולצאת ליער.

יום אחד באוקטובר 1942 נקרא אליאש להתייצב בלשכת העבודה הגרמנית ולקבל עונש מליקות בעוון אי התיאצות לעבודה. שני שוטרי יודנראט הגיעו לבתו עם צו התיאצות. התקשתו ומחאותיו כי לא בו מדובר לא עזרו. הוא ספג עונש בעבור יהודי עשיר שלא התיאיצב לעבודה ופדה את עצמו מעונש על ידי תשלום שוחד לשוטרי היודנראט, שהביאו את אליאש במקומו. מבצע העונש כונה 'תליין' כי רבים מקורבנותיו לא היו שורדים את המליקות. בזמן בו הוכה אליאש 15 מליקות, הוכו גם שני ילדים קטנים בגין גניבת שביצעו. הם לא שרדו את המליקות. מוכה וחובל בגופו ובנפשו חזר אליאש לבתו כשליבו מתרכצים רגשי זעם, רצון לנוקם וחוסר אמון גדול בממסד היודנראט. הוא הבין כי היודנראט מושחת ולא יהיה מקור עזרה לייהודים בשעת מבחן ולכן והוא צריך לדאוג לעצמו ולמשפחהו, ההזדמנות לכך נקלעה לידי במהרה.

בתקופה זו של סתיו 1942 החלו לארש יהודים ממחוז ביאלייסטוק לטרבלינקה, להשמדה. היהודים הועלו על רכבות משא והתקרב הרכבות לאזור יערות, היו צעירים שקפצו מהרכבות ורצו לכיוון היערות בתקווה למצוא בהם מחסה וישועה ומאוחר יותר, בחסותו החשיכה למצוא את דרכם לגטו ביאלייסטוק, שהוא בטוח יחסית באותה העת. השומרים הנאצים היו יורים על הקופצים ורק חלק מהם הצליחו לשוד את היריות ולהגיע לגטו ביאלייסטוק. קבוצה של 5 איש מתו רקופצים הגיעו לדירתו של אליאש. שניים מהם היו בני דודו – חיים ומישקה

כהן, את שלושת האחים היו ליב פודלובסקי, דוד פיין ובנימין ורצלב, הכיר מתקופת השלטון הסובייטי בביאליסטוק. כמה מהם עבדו בתקופה הסובייטית בירות והכירו היטב את השבילים בעיר. חברי הקבוצה הציעו לאליаш לצאת לעיר יחד עם רעייתו. הפעם הוא קיבל את ההצעה, ארגן עוד 3 זוגות מהגטו וקבוצה של 15 איש יצאה לעיר. היו בהם נשים וגברים ולהגנתם היה האחד שאליאש לקח מהמסגריה של המפעל בגטו.

העיר היה כפול פנים – עצי הרבים ושביליו המתעתעים שימשו מחסה ומקום מסתור מפני הגרמנים, שלא הכירו את העיר ונמנעו מלפעול בתוכו, אך העיר גם צפון סכנות. הסתובבו בו חוליגאנים מקומיים ואנשי מחרתנות פולניות שונות, חלקן אנטישמיות ושונאות יהודים כמעט כמו הגרמנים. תנאי החיים בעיר היו קשים מאד – קור, מיעוט מזון. יציאה לעיר ללא נשך הייתה יכולה להיות גזר דין מוות ולבסוף של אליאש היה אקדח אחד בלבד. למזלה הטוב של הקבוצה, שלושה מחברים הכירו היטב את הערים מתקופת עבודתם בהם כחוטבי עצים וכיערנים.

כמו כן, בכפר הקטן (חווטור) קוני שוכן בלב הערים מעבר לנهر סופראשל, חיכתה להם בת דוד של אליאש, הינדה, אחותם של חיים ומישקה. הינדה עבדה גם כן בירות בתקופה הסובייטית והתיידדה עם שומר הערים ואשתו – משפחת גרושבסקי. כאשר הגרמנים חזרו וכבשו את האזור ביוני 1941, הציעה לה משפחת גרושבסקי שתישאר בכפרם ולא תಲך לגטו. הם החביאו את הינדה باسم שבচরম בכפר קוני. הקבוצה שידעה על מזללה הטוב של הינדה, שמה פניה לקוני. הם ידעו כי משפחת גרושבסקי לא תוכל להעניק מחסה לקבוצה גדולה כל כך של אנשים, אך קיוו להיעזר בה.

הינדה עזבה את האסם והצטרפה לקבוצה שכינה את עצמה - "קבוצת אליאש" על שם אבי אליאש. בין קבוצות הפרטיזנים נהוג היה לכנות את הקבוצה על שם המפקד. הקבוצה התייחדה בכך שכלה נשים וגברים, כולל זוגות נושאים, בניגוד לרוב הקבוצות האחרות שהיו על טהרת הגברים. בזמן זה נזקק גם בכיר, שלא תסבול כמעט מאבדות, ואפילו תנגדל, הודות

להצטרופותם של פרטיזנים נוספים אליה. הייתה זו תופעה נדירה בין קבוצות הפרטיזנים היהודיים. תכונתו של אליאש כמנהיג התבטאו באומץ ליבו, נחישותו, יכולתו לקבל החלטות טובות ומהירות, דאגתו לאנשי והדוגמה האישית ששימש להם. בכל דרישת מלחבי הקבוצה, כמו לנוקות את סבירות המתחפה, לטעטש עקבות בשlag או לשמר בזוגות, היה הוא הראשון לבע.

עם הזמן זכתה הקבוצה לתמיכת המתחtere בגטו ביאליסטוק והועברו אליה דרך הכפר קונני נשק והנחיות פולנה.

כדי להבין איך פעלה הקבוצה ואר הצלחה לשוד בעיר מסוף 1942 עד סוף 1944ată את אורח חייה ואת קורותיה.

משפחה גרשבסקי הושיטה עזרה היא סיעיה לפרטיזנים במזון, עזרה רפואי ו במידע על תנעת הגרמנים בעיר. פעילותה של משפחת גרשבסקי עלתה לה בזוקר. שכן שזכה בעבודות המשפחה, ראה כי הבית הצערה, ולדיסלבא, יצאת למראה עם הפרות לעיר ובידה סייר גדול. אך כשזרה מן המרעה, לא הייתה הסייר ברשותה. השכן הלשין לגרמנים (המלחינים זכו בפרס כספי) וההלהנה הביאה לחיפוש בבית המשפחה. הפרטיזנים אמנים לא נתפסו אך בחיפוש נמצא נשק וכדי להציל את המשפחה ממות מסר אבי המשפחה לגרמנים את כל משק החיה שלהם – חזירים ופרות שהיו מקור פרנסתם העיקרי, אך את הפרטיזנים, לא הסגירו. כתוצאה מקרה זה, התרחקה הקבוצה לעומק העיר, כדי לא להחשיך יתר על מידת המשפחה. גם ראש הכפר, זיגמונט פלאצ'ק, שהיה חובש וידע לטפל בחולים ובפצועים, טיפול בפצועים מתוך אנשי הקבוצה. בשל העזרה שהושיט נרצח אחרי המלחמה על ידי המתחtere הלאומנית.

בגלל הגורמים העוניים בעיר ובגלל מיעוט המזון נאלצה הקבוצה לנوع מקום ולחותה במזון מחוץ לעיר או במשקים הקטנים שבתוך העיר. כל כמה ימים הייתה הקבוצה עוברת למקום חדש. לעיתים היו נודדים عشرות קילומטרים כדי להתרחק מקום סכנה. פולה, אשטו של אליאש הייתה חולת לב

ו�탭שותה בהליכה למרחקים גדולים. אליאש היה נושא אותה על גבו בנוסף למקלע הכבד שהוא תמיד עמו. הם הסתתרו במחפורות (זימלנקה – בור גדול שחופרים באדמה ומכסים אותו בענפים להסתוראה).

חפירת הבור הייתה קשה, ובחורף כאשר האדמה קופאה, הייתה זו משימה בלתי אפשרית, שכן מדי פעם חזרו למחפורות ישנות. בתוך המחפורות היו שנים, אוכלים, קוראים ספרים, מנהלים ויכוחים אידיאולוגיים ויוצאים ממנה למשימות שונות – הצעידות במזון ובנשך או פגיעה במסילות ברזל. למעשה, ההצעידות הייתה פשיטה על משק איכרים פולני. היו מקרים בהם הכהרים נתנו כי ננתנו קצת מזון מרצונם – לחם, חלב, קצת בשר, אך ברוב המקרים נתנו כי חששו שם לא יתנו, יגלו מהם הפרטיזנים את כל רכושם. ההצעידות כללה לא רק מזון אלא גם נשק, ביגוד, נעליים ומוצרים נחוצים אחרים. אליאש הקפיד על "חוק הפרטיזני" – לא לנקח מהאיכרים את כל רכושם, אלא להסתפק במחציתו. אם יש לאיכר שתי תרגולות לנקח רק אחת ואם כיכר לחם אחת, לנקח רק מחציתה ואם יש לו זוג מגפיים אחד בלבד, לא לנקחו. הכל היה שיש להשair לאיכרים מספיק לקיום שלהם, שכן אם כל רכושם יילקח מהם הם עלולים בזעם לרצוח פרטיזנים, גם אם ישלמו בכר בחיהם. כלל זה היה אנושי, חכם ומוסרי, נוכח מוראות המלחמה.

המים סופקו ממי הנחלים שזרמו בעיר ושימשו גם מקום הרחצה של הפרטיזנים. בחורף היו אפשריים את מי השלגים והם שימשו לשתייה, בישול ואפיו רחצה חלקית. חורף 1942/3 היה מן הקשיים שבחרופי פולין. הטמפרטורות ירדו הרבה מתחת לאפס, למינוס 30 מעלות צלזיוס והשלג ירד ללא הרף. בנוסף לקור העז צפן השלג בחובו סכנות נוספות. כל יציאה מהמחפורות חייבה טשטוש העקבות שהוטבעו בשלג. חימום המחפורות או בישול בה עלול היה להסיגר את השווים בה בגל העשן שהיתמר ממנה. הפרטיזנים ישבו כשל בגדיהם לגופם והם צמודים אחד לשני. הם כינו דרך שינה זו, שיטת הפינגוין. תנאי החיים במחפורת היו קשים. בחורף, בגל הקור העז, נאלכו לעשות את צרכיהם ליד המחפורת. אליאש עמד על כך שיטמינו את הצרכים באדמה ושימוש להם דוגמה.

היה צריך לקיים שמירה סבירה המחברת כל שעות היממה, כדי להזהיר את היושבים בה מחייבים הנעים בעיר או למנוע מגורמים עוניים להיכנס לטור המחברת. היה מקרה שפרטיזנים רוסים שעברו בעיר הוזמו על ידי שומרי המחברת להיכנס למחברת ולנוח בה. אליאש לא היה באותו הזמן במחפורת שכן יצא להצד'יד במזון, כשחזר לפנות בוקר עם המזון, סיפרו לו השומרים שבמחפורת נמצאים רוסים. אליאש חשש שהם חיל'י ולאסוב – חיילים אוקראינים הלבושים כמו הצבא האדום אך משתפים פעולה עם הגרמנים. הוא נשאר מחוץ למחברת וציווה על השומרים להוציא את הרוסים החוצה, בעודו מכoon תחת מקלע לכיוונם. הרוסים יצאו מהמחפורת בידיהם מורמות ורק לאחר שהוכיחו את זהותם הרוסית, אפשר להם אליאש המשיך בדרכם.

והיה מקרה אחר, בו נפל מטוס גרמני בעיר סמוך למחברת. הגרמנים הזרימו כוחות גדולים לאזור כדי לחפש ניצולים ועבورو קרוב מאד למחברת. האנשים במחפורת היו נתונים במתה עצום מחשש שהמחפורת תתגלה וכמה מהם רצוא לפrox מהמחפורת ולבסוף. רק קור רוחו של אליאש, שהרגיע את האנשים ומנע מהם לצאת, הציל אותם מהתאבדות.

קובוצתו של אליאש גדרה הודות לצטראפותם של פרטיזנים מקובצות אחרות שאיבדו את דרכם בעיר ומণיצולים שקבעו מרכיבות שהובילו אותם לטרבלינקה. אליאש שלח אנשים מקובוצתו שייחכו בקרבת מסילות הברזל ויקלטו את הקופצים. השתלטות על מחנן נשק שהיה באחד הכפרים, הגדילה את כמות הנשקי בידי אנשיו.

לצד קובוצתו של אליאש היו בעיר קבוצות יהודיות נוספות. הן נשלחו מהගטו על ידי תנועות הנוער ומנו רק גברים. בגטו ובbialystok הפולנית היו אנשי קשר שתיאוכו בין הגטו לבין קבוצות הפרטיזנים. ברוב המקרים היו אלה נשים צעירות בעלות מראה ארי הדוברות פולנית רהוטה, שהתחזו לפולניות.

איש הקשר של קבוצת אליאש היה פאבל קווז'ץ, אחיו של שלילים קווז'ץ, אחד מחברי הקבוצה. לפאבל הייתה חזות פולנית והוא דיבר פולנית רהוטה. לימים העשה פרופסור להיסטוריה יהודית באוניברסיטת סורבון בצרפת. הקבוצות ידעו

האחת על קיומה של האחראית, הודות לנשות הקשר שהיו מעבירות להן מידע על מקום הימצאן של הקבוצות השונות.

בפברואר 1943 הייתה אקציה¹ גדולה בגטו ביאלייסטוק. 8,000 יהודים נשלחו להשמדה בטרבלינקה, 1,000 נוספים נורו במהלך האקציה ו- 1,000 הצליחו להימלט לעיר. האקציה הזאת ניבאה את העתיד לבוא – חיסול הגטו כלו. בעקבות האקציה זו הוקמה בגטו חזית של כל תנועות הנוער המתחתרתיות בגטו ובראשה עמד מרדכי טננבוים-תמרוף חבר תנועת "דרור" שהגיע מגטו ווורשה.

הנהוגה בגטו ניהול דינומים ויכולות רבים כיצד לנוהג בעקבות האקציה. ההחלטה שהתקבלה בסופה של דבר הייתה על התקוממות בשתי חזיות: העיר והגטו. כאמור, הערכות למרד בגטו והוצאה אנשים לעיר שיבאו לעזרת הגטו ביום פקודה.

במהלך 1943, נוכח תחשות הקץ המתקרב, גדל מספר הפרטיזנים היהודים בעיר. ריבוי הקבוצות הצריך יצירת מטה משותף שיתאם את פעילות הקבוצות ויחילק את המטלות ביניהן. המטלות העיקריות היו חבלה בפסי הרכבת כדי להוריד מהפסים את הרכבות המובילות יהודים להשמדה וחיללים גרמניים לחזית הרוסית. ארגון "קדימה" שיצג את מטה הארגון הלוחם בגטו היה גם הגורם שתיווך בין הגטו לעיר. הארגון נעזר בקבוצות הגרמנים האנטי-פשיסטים שבביאלייסטוק, ביניהם היה בנישק, מנהל המפעל בו עבד אליאש בגטו. הם העיבו ברכבייהם נשקי ואנשים לעיר.

במקביל לגידול במספר היהודים שהגיעו לעיר גדל גם מספר הפרטיזנים הרוסיים בעיר. בתחילתו היה אלה חיללים רוסיים שניגפו בפני הגרמנים ומצאו מחסה בעיר, אך כאשר הצבא האדום התחיל להדוף את הגרמנים משטח' ברית המועצות, התחללה הצנחה חיללים ומפקדים רוסיים מעבר לקו החזית כדי להכוט בגרמנים מאחור. מספר הרוסים גדל עד לכוח בהיקף של בריגדה.

¹ אקציה – מהמיליה הגרמנית – action. סדרת פעולות של הכוחות הנאציים באזרע מגורים של יהודים, כגון הגטו, לשם איסוף ושילוח כפוים למקום מגוריهم אל מחנות ריכוז והשמדה.

לפרטיזנים הרוסים היו תנאים טובים יותר מאשר לפרטיזנים היהודים. היו להם נשק ומזון שהובנו על ידי מטוסים רוסים ואוכלוסייה מקומית, ביל-רוסית (מזרחה לביאלייסטוק) תומכת. במשך הזמן נוצרו קשרים בין הפרטיזנים הרוסים לבין הפרטיזנים היהודים עד כדי כך ששיתפו פעולה בעקבות חבלה ותוצאה לכך צכו הפרטיזנים היהודים להגנה של הרוסים. לשיתוף הפעולה זהה היו יתרונות רבים עבור הפרטיזנים היהודים, אבל נוצרו גם בעיות. ההגנה שצכו לה מהروسים הייתה משמעותית וכן אספקת המזון, מנגד הרוסים דרשו להעמיד בעדיפות עליונה את המאבק בגרמנים ולא את הסיעוד שלהם.

בחודשים יוני יולי 1943 החמיר המצב בגטו והיה ברור ששוטטו קרב (גטו ורשה חosal באפריל-מאי 1943 ולימד על הצפי לגיטאות האחרים). הפרטיזנים היהודיים רצו להיות באזורי הקרובים לגטו כדי לבוא לעזרת המורדים בגטו וכדי לקלוט את כל הנמלטים מהם, כאשר יחסל. הרוסים ראו למג'יד עיניהם רק את הלחימה בגרמנים ובהתאם לכך יש לאروب להם ביערות, לחבל בהוו התchapורה שלהם ולרדוף אחריהם לתוככי העיר, שם יש לרוסים עליונות על הגרמנים. כמו כן, הרוסים רצו שהגטו יוציא לעיר לוחמים רבים ככל האפשר ובעיקר רפואיים, שחסרו להם מאד. על רקע ניגודי אינטרסים אלה התגלו מחלוקת והפרטיזנים היהודים הפסיקו את שיתוף הפעולה עם הרוסים.

ב 16 אוגוסט 1943 החל חיסול גטו ביאלייסטוק. הגרמנים שיצפו להתקומות ולמדו לקח מהמרד בגטו ורשה, נכנסו לגטו במפתיע מספר כיוונים ופיצלו את אזורי הגטו. כתוצאה לכך, לא יכולו חברי המחתרת לעبور מאזור לאזור. כמו כן, קריית המחתרת לתושבי הגטו, להישאר בבתים ולא להתייצב למשלוחים, לא עונתה, שכן רוב תושבי הגטו לא ידעו על קיומה של המחתרת. הם ציינו להוראות המשטרה היהודית, התייצבו למשלוחים ופונו תוך כמה ימים למחנות ההשמדה בטרבלינקה ובאוושוויץ. המחתרת פעלła בכמה מקומות בגטו, אך לא הצליחה לבקוע את חומות הגטו ולגרום לבריחה המונית. הגרמנים איתרו את הבונקר המרכזי של המחתרת וחיסלו את כל יושביו, כולל המפקד מרדי טננבוים. הלוחמים המשיכו לפעול ללא המפקד אך תוך מספר שעות רובם נהרגו והמרד דוכא. אחרי שלוח היהודים ברכבות, עברו גרמנים ואוקראינים

בגטו וחיפשו את המסתתרים. הפרטיזנים היהודים שביער לא הספיקו להגיע בזמן מהעיר כדי לסייע במרד. כאשר הגיעו לפאתי העיר ראו את הגטו עולה בלהבות. כל מה שיכלו לעשות הוא לקלוט את מעט הבורחים מהגטו ואת הקופצים מארכובות שהובילו את היהודים למחנות ההשמדה. קבוצתו של אליאש קלטה גם כן כמה מהניצולים. התקופה בה הושמד הגטו הייתה קשה ביותר לפרטיזנים בקבוצתו של אליאש. בימי השילוחים מהגטו למחנות ההשמדה היו פרטיזנים שרצו לחזור לגטו להיות עם בני משפחתם, אך אליאש מנע זאת מהם. לאחר כישלון המרד ושילוח תושבי הגטו להשמדה, היו פרטיזנים שנכנסו לדיכאון, לא רצו להמשיך לחיות. אליאש ניסה להפעיל אותם בכל מיני פעילות כדי שלא ישקעו במחשבות קודרות על יקירותם.

הרושים המשיכו להצנich ביערות עוד ועוד חיללים וקצינים וחיזקו את לחימתם בגרמנים באמצעות הלוחמה הפרטיזנית. בספטמבר 1943 הגיעו לעורות ביאלייסטוק גנרל קופוסטה, שקיבל הוראה להפוך את אזור גרודנה וביאלייסטוק לאזורים פרטיזניים. הוא הגיע עם אוגדה שלמה, נשק כבד יותר (מקלעים) ותחמושת. כוחותיו פוזרו בכל האזור ועל פי הוראותו סופחו הפרטיזנים היהודים לכוחות הרושים. אליאש וחלק מאנשיו סופחו לגזרה שכונה "26 שנים מהפה", בראש הגזרה עמד קצין בדרגת רס"ן (מיור) בשם פיליפוב. תפקיד הגזרה היה להקשות על נסיגת הגרמנים על ידי הרס הדרכים וניתוק קווי הטלפון. כמו כן, חילצו פרטיזנים שכותרו על ידי הגרמנים.

חיי הפרטיזנים היהודים בגזרה הרושי היו קשים. בתנועתם בעיר, FAGSH הגזרה פרטיזנים פולנים לאומנים שהיו עוניים לרושים וליהודים (ארמייה קראיבויה) ופרטיזנים פולנים קומוניסטים (ארמייה לודובה). כיוון שבין הפרטיזנים הפולנים הקומוניסטים היו גם יהודים, נועד פיליפוב באלייאש לשכנע בידיש את הקבוצה הפולנית הקומוניסטית להצטרף לגזרה. אך פיליפוב היה אנטיישמי. הוא היה אוזן קשבת לטענות הפרטיזנים הפולנים האומנים נגד הפרטיזנים היהודים ותمر בהן. הוא בודד לאט, לאט את הפרטיזנים היהודים ושלח אותם למשימות שהחזרה מהן הייתה מוטלת בספק מראש. פעם אחת טעה בדרך סיר יהוד' וכמעט הוליך את הכוח למכינה של חיל משלוח גרמני, כתוצאה לכך, כל

היהודים בגדורו הושמו על ידי הרוסים בבעיטה. אליאש שוחרר עם פיליפוב והצליח לטהר את האווירה.

מנהיגותו של אליאש הועמדה במחן כאשר הגיע לגדור יהודי בשם בוריס שצמן שנמלט מגטו ביאליסטוק בעת חיסולו. שצמן היה סנדלר מוכשר והcin לפיליפוב זוג מוגפיים, בתמורה לכך מינה פיליפוב אותו למפקד הקבוצה היהודית במקום אליאש. הפרטיזנים היהודיים לא הסכימו לכך ושיגרו משלחת לפיליפוב בדרישה להחזיר את אליאש לתפקיד המפקד. פיליפוב ראה בפעולתם מרد ואל מלוא חשש מתגובהו של הגנרל קפואיטה, היה מוציאם להורג. (אחרי המלחמה הושם שצמן בהסגרת יהודים מהגטו).

הגדור התקדם לתוך פולין בצדידות לקויה הנסיגת הגרמנית. במהלך 1944 הגדור הלך וגדל. הצטרפו אליו פרטיזנים יהודים מיערות קניישין ושוררים מהמשטרת הכתולית הפולנית, שעד לא זמן, שיתפו פעולה עם הגרמנים והסיגרו לידיהם פרטיזנים פולנים ויהודים. צירופם של גורמים אלה לגדור הביאו הגבירה את האנטישמיות. הפלנינים לא רצו להיות עם היהודים והאחרונים בודדו. פיליפוב הציע ליוחדים ללבת להילחם בחזית, כנראה בתקווה שיירגו שם. בשלב זה החליטו אליאש וכמה מחבריו לעזוב את הגדור של פיליפוב. פיליפוב לקח מהם את התת מקליעים שקיבלו מהروسים וצד אוטם ברובים רגילים. הם שמו את פניהם לכיוון ביאליסטוק. לאחר מספר ימי הליכה, ב-4 באוגוסט 1944, הגיעו לאזור ביאליסטוק ופגשו שם בסיר רוס שצרף אותם לכוחותיו. בתקופה זו ביאליסטוק הייתה כבר משוחררת מהכבש הגרמני ושלטו בה פרטיזנים רוסיים. אליאש וחבריו שמו פניהם לגרודנה, מקום מושבו של הגנרל קפואיטה והتلוננו בפניו על התנהגו של פיליפוב כלפי היהודים. קפואיטה רתח מזעם וייפה את כוחו של אליאש לתפיס את פיליפוב ולהביאו למשפט לפניו. בינו לבין, עוד לפני שאלייאש יצא לחפש את פיליפוב, הגיע פיליפוב עצמו למחנה החטיבה של קפואיטה והתאכזב מאד בראשתו את אליאש בח'ים. קפואיטה קרא לפיליפוב ובונוכחות אליאש סטר לו על פניו.

המלחמה הסתיימה. אליאש חזר לביאליסטוק ומילא שם תפקידים שונים בשירות המנהל הסובייטי. עם שחרור לווד' מהכבש הגרמני עבר אליה ותפס מקום בminster הקומוניסטי שכונן בפולין אחרי המלחמה.

אחרי המלחמה קיבל אליאש עיתורים רבים, ביניהם את העיתור הגבורה הגבואה ביוטר שיש לפולנים "וירטוטי מיליטרי", רק 11 יהודים זכו בעיתור זה. אך אחרי מלחתת ששת הימים, כאשר פולין גרש את היהודים שנותרו בה ונתקה את קשריה עם ישראל, החזיר אליאש את כל העיתורים לминистр פולין.

התקופה שאחרי המלחמה הייתה תקופה של כאוס. הרושים כוננו בפולין משטר קומוניסטי, שלא התקבל על ידי רוב העם הפולני, בעיקר לא על ידי החוגים הלאומיים שראו את עצם יורשי המשל הפולני שלפני המלחמה. מאידך, הקומוניסטים הפולנים שמלפני המלחמה וביניהם אליאש, תמכו בминистр החדש. החל מאבק פנימי בפולין שהיה מלאה בשפיכות דם וכמעט הפך למלחמת אזרחים. הקומוניסטים הפולנים תפסו תפקיד מפתח בминистр החדש, כל עוד נחשבו לנאמנים לקו הסטלייניסטי, רובם סולקו מאוחר יותר. אליאש קיבל תפקיד במשרד הפנים הפולני ופועל לbijור הגורמים הלאומיים שהתנגדו לשולטן הקומוניסטי. התפקיד הזה הצמיח לו שונאים והעמיד את חייו בסכנה. בתקופה זו הוא נשא רימון על גופו, למקורה שיתנקשו בו. הוא רצה להיות כמשמעותו – תמות נפשו עם הפולנים הלאומיים.

ב يول 1945 נולד בנו דוד ואליash עזב את תפקידו במשרד הפנים ועבר עם אשתו פולה לווד'. הם העדיפו את לווד' שלא סבלה מהרס כמו ורשה, שהייתה כמעט כולה עי"ח חורבות. הראשונים שהגיעו תפסו דירות שהתפנו על ידי הגרמנים הנסוגים וקבעו בהן את מגורייהם וכך גם אליאש.

בימים אלה החלה להתבהר גם תמונה האובדן של בני המשפחה. כמעט כל משפחתו של אליאש נספחה במהלך המלחמה. אמו, אחיו ושותיהם, אחיהו, בעלייה ולדיהם. רק ארבעת ילדיו של אחיו הבכור, אבא, שרדו (AIRKA, MITKA, ZOSIA ו-IRISHA). אליאש מעולם לא סיפר לנו עליהם דבר ואני יודעת אם ידע מה עלה בגורלם בתקופת המלחמה. אליאש נותר עם משפחה גרענית מצומצמת אישא

ובן שנולד לאחר המלחמה, חברי הפרטיזנים ששרדו, שימשו מעין משפחה מורחתת.

אחרי המלחמה, הממשלה הפולנית פתחה קורסים מקצועיים לפולנים שנלחמו במלחמה. אליאש השתתף בקורס טקסטיל שהקנה לו את התואר מייסטר בטקסטיל ואח"כ מצא עבודה במפעל טקסטיל שנוהל כקואופרטיב יהודי. במקביל המשיך להיות פעיל בענייני המפלגה. ערב אחד, בחזרו בשעה מאוחרת מסיפה פוליטית, מצא את רעייתו פולה, ללא רוח חיים. פולה הייתה חולת לב וקשה להיקום בעיר החמירה את מצבה, לידתו של דוד מיד לאחר המלחמה הסבה לה אושר אך גם החלישה אותה וליבה נדם.

אליאש נותר לבדו עם ילד בן שנתיים וחצי. כדרכו בעיר, למרות האובדן האגדול הוא המשיך. לימים יגש את הלה, שחרורה מרוסיה שבורה ודוויה ויחד אתה יקים משפחה חדשה. ב – 1951 נולדה בתם אננה וב – 1957, בגלל האנטישמיות הגואה בפולין החליטו לעלות לארץ. בארץ הם השתקעו בחולון, אליאש עבד במפעלי טקסטיל, רוב חבריו בארץ היו פרטיזנים שעלו ארצها. ב – 1986 נפטר מהתקף לב.

אליאש עם חברי הפרטיזנים

